

1583/1584 was hij verantwoordelijk voor de bewaking van de Marne en hief hij voor het onderhoud van de in Leens gelegerde soldaten van de inwoners een contributie.¹²⁸

De calvinistische *Abel Eppens tho Equart* memoreerde misprijzend dat de stadswacht op vastenavond 1589 bespeurde dat *Johan Arents* aanwezende was bij een op een drinkgelag uitlopend banket met diverse geestelijken. Hierbij aanwezig waren ook *Johan Krijthe*, pastoor van Westervrijwerd en op dat moment syndicus voor de spaansegezinde Ommelander heren, de abt van Rottum en de abt van het Oldenklooster bij Holwerde.¹²⁹

Na de Reductie in 1594 werd het voor actieve spaansegezinde katholieken als *Johan Arents van de Kruisstede* lastiger, maar hij bleef de nodige rechtsomgangingen vervullen.¹³⁰ Verschillende oude werkgevers lieten hem blijfbaar niet los. De ooit welvarende redger sloot diverse leningen af. In zijn overzicht van schulden uit 1608 blijkt '*Johan Arendtz van de Cruisste Redger*' in 1597 verkoocht te hebben aan zijn vermoedelijke zwager '*Claesz Hamens anders Cnelt*' een jaarlijkse rente van 7 dalers af te kopen met 100 dalers.¹³¹ Hij was in 1606 gedwongen zijn bezit bij Lutje Saaksun te verkopen aan de stadstrentmeester *Johan van Deest*¹³² onder wiens opvolgers de heerd uitgroeiende tot de Saaksunborg.

De eens zo machtige redger van half Hunsingo stierf verarmd. Zijn overlijden kwam niet geheel onverwacht omdat hij op 24 febr. zijn stellig zilveren zegelstempel aan *Reint Alberda* te Spijk had overgedragen om na zijn dood te worden 'gecassiet' unde den armen gegeven.¹³³ Op 25 febr. 1608 kregen de hoofdmannen het verzoek van *Harmen Arents Knol* als mede bloedverwant van zalige *Johan Arents* redger, 'die desen nacht versoerwen solde sin unde dat hie geen middelen wuste umme denselvygen ther eerden tho bestendigen', of de hoofdmannen de rentmeester *Johan van Deest* konden ordonneren 50 daler beschikbaar te stellen. Er was kennelijk geen contact gegaan in huis. *Van Deest* liet weten dat van de koopsocht geen geld over was.¹³⁴ Overigens waren er op dat moment nog onverkochte bezittingen, waaronder 16 grote honderd in Stiswerd.¹³⁵ Halftroer *Harmen (Arents) Knol* claimde later nog 8 of 9 daler voorgeschoten begrafenisskosten van de redger.

De stad Groningen kwam in het bezit van het archief van *Johan Arents*. Naast een clauwboek en talloze juridische papieren bevat dat ook persoonlijk stukken van hem en zijn moeder. Voor het begrip van de wetbrief is dit archief van groot belang.¹³⁶

Uit dit huwelijk:

- a. *Schelke Jansen van de Kruisstede*, kinderloos † ca 1592, tr. (huwelijkcontract 10 okt. 1588) *Jacob Doens*, zoon van *Doe Tyvaers* en *Fenne*.¹³⁷

Sijwert Jans, kloostermeier op Den Hoorn onder Oosternieland, op Voorwerk-oost, genoemd 1548-1558, † 1558/1573, tr. mogelijk (vóór 1548) **N.N. [Geertje?] Does**, dochter van *Doe ter Poorte*, kloostermeier op Feddemahuis onder Kloosterburen (148 jukken).

¹³⁷ J.K., inv.nr. 54, fol. 385, 29 dec. 1583; fol. 389, 24 jan. 1584.

¹³⁸ *Kroniek Abel Eppens*, II, 745.

¹³⁹ v.R., inv.nr. 1127 geeft de nodige vermeldingen van hem na 1594.

¹⁴⁰ III 2, fol. 45-46, 7 aug./3 okt. 1608: overzicht schulden van *Johan Arents* na zijn dood.

¹⁴¹ A. Lulema, inv.nr. 190, 20 sept. 1606.

¹⁴² J.K., inv.nr. 844, fol. 37v, 25 febr. 1608. Zie voor dergelijke stempels: E. Knol, *Zilver in Groningen* (Groningen 2011) 24.

¹⁴³ J.K., inv.nr. 844, fol. 37v, 25 febr. 1608.

¹⁴⁴ J.K., inv.nr. 844, fol. 178v, 6 okt. 1608; fol. 203, 17 nov. 1608. Het land te Stiswerd zou aan *Fransen* 'verset' zijn.

¹⁴⁵ Het betreft v.R., inv.nr. 29, 1126 en 1127.

¹⁴⁶ A. De Sifter, inv.nr. 48 [dss048]; v.R., inv.nr. 1126.21 (14 mei 1593) [vrf1126021].

De hypothese dat *Sijwert Jans*' vrouw een dochter is van *Doe ter Poorte* is gebaseerd op drie aanwijzingen: 1. De erfgenamen van *Wobbe Sijwerts* blijken in 1615 de zeven jukken te Leens onder Tuins te bezitten die in 1583 nog op de naam staan van *Doe tho Feddemahuis*.¹³⁸ Als we aannemen dat dit land van deze ver van de Marne wonende familie aangeërfd was, kunnen we het in onze opstelling hertelden tot de grootvader van *Wobbe Sijwerts*. *Doe ter Poorte*. 2. *Doe ter Poorte* had net als *Sijwert Jans* een zoon *Luurt*, namelijk *Luurt Does*, die ook wel *Luurt tho Feddemahuis* genoemd werd.¹³⁹ 3. *Sijwert* en *Doe* kwamen in 1548 een keer samen voor: 'Men sall *Sywart Iansen* geen hogere brief geven over *Doe ter Poorte myt zijn adherenten*'.¹⁴⁰ Als deze hypothese juist is, dan was de *Luert Reners*, die in 1578 voogd is over het jongste kind van *Sijwert Jans*, blijkbaar een verwant van *Doe ter Poorte* of van diens vrouw. Vermoedelijk is deze vrouw van *Doe ter Poorte* dezelfde als *Grethe tho Feddemahuis*, die een zoon *Reiner Halsena* had.¹⁴¹

Uit dit huwelijk:

1. **Bawe Sijwerts**, † 1586/1593¹⁴², tr. **Jacob Jacobs**, kloostermeier op Den Hoorn onder Oosternieland op Voorwerk Oost in 1569, † 1578/1580.

In 1571 belaste de abt van Feldwerd 260 grazen op den Hoorn in gebruik bij *Cornelis Eisses* en *Jacob Jacobs* met een rente.¹⁴³

Uit dit huwelijk:

- a. *Anna Jacobs*¹⁴⁴, mogelijk † kort vóór 18 juni 1596, tr. vóór 1583 *Tjark Bruins*, te Bierum, † 1590¹⁴⁵, begraven te Bierum, zoon van *Bruut Eljies*, eigenierde te Bierum.¹⁴⁶

Kinderen: *Jacob Tjarks*, geb. ca. 1583, en *Bruut Tjarks*, geb. ca. 1590¹⁴⁷. Mogelijk waren er meer kinderen, daar *Klaas Temmes* te Bierum in 1606 samen met *Rembert van Berum de olde* en *Anse Elkes* voorstander was over *Claes Bruinz* kinderen.¹⁴⁸ *Klaas Temmes* trad als *Klaas Tammes* ook op als dedigsmann van *Bauwe Cornelis Doornbos* bij het huwelijkcontract van 1612, en zou met een dochter van *Tjark Bruins* gehuwd kunnen zijn.

- b. *Swaantje Jacobs*, † na 1612, tr. vóór 1592 *Cornelis Doornbusch*, kloostermeier op Den Hoorn te Oosternieland op Voorwerk-oost in 1592 (144½ grazen)¹⁴⁹, † 1617/1619, zoon van *Johan Doornbos* en *Anna Abels*, kloostermeiers te

¹³⁸ H.A. Farnsum, inv.nr. 728, reg. 580* 10 okt. 1588 [ha580+]; inv.nr. 836f, reg. 556, 24 juni 1583 [ha556]; H.J.K., inv.nr. 849, fol. 27, jan. 1615: Handschriften U.B., nr. 267; F.A. Tjarda van Starckenborgh, inv.nr. 200-1, 1691 (*Jacob Tewes* verkoopt 7 jukken).

¹³⁹ H.J.K., inv.nr. 53, fol. 298, 10 maart 1575: een zaak over een paard van *Peter Arents* tegen *Luert Doens*, behandeld door redger *Dereck Hiegen*. Zie ook inv.nr. 55, 21 april 1584, waar *Peter Arents* optreedt als redger van Kloosterburen.

¹⁴⁰ H.J.K., inv.nr. 52, p. 116, 16 mei 1548.

¹⁴¹ *Kroniek Abel Eppens*, II, 714.

¹⁴² H.J.K., inv.nr. 57, fol. 129, 10 febr. 1593: *Cornelijis Dorenbusch* als koper en bezitter van wijlen *Jacob Jacobs* end *Bawe* op den *Horens* starffhuses'.

¹⁴³ S.A., inv.nr. 1814, fol. 26 [sar1814cql].

¹⁴⁴ H. Sturt, 'De halve leeuwen (2)', *Gronninga* 54 (2009) 171-172, noemt haar echter op grond van een mededeling van Willem Doornbos, wellicht een dochter van ene *Jacob Simons* en *Anna Doornbos*. Misschien zijn dit overigens wel de grootouders van *Anna Jacobs*.

¹⁴⁵ Sturt, idem, noemt 1596, echter dat lijkt onwaarschijnlijk daar al op 18 juni 1596 *Elke Amszens* toe Cleiwerum als voormond wordt aangesteld over de kinderen: H.J.K., inv.nr. 838, fol. 299v, en een weduwe geacht werd niet binnen 9 maanden na het overlijden van haar man te hertrouwen.

¹⁴⁶ H.J.K., inv.nr. 617, fol. 5v, 28 april 1573: *Bruut Eljies*, eigenierde voor 26½ grazen te Bierum.

¹⁴⁷ H.J.K., inv.nr. 846, fol. 145, 18 juni 1611.

¹⁴⁸ H.J.K., inv.nr. 842, fol. 82, 6 mei 1606. Ook H.J.K., inv.nr. 842, fol. 10v, 20 jan. 1606.

¹⁴⁹ H.J.K., inv.nr. 57, fol. 133, 11 febr. 1593. Voor de boerderij: *BHL*, 616-617.

door de wederzijdse compromissen een zoen geregeld tussen *Tijarck Claessen* toe Loppersum en de naaste bloedverwanten van *Johan Claessen* 'belangende die besoeiming des (leijder) nedergelagten bloedes van gemelten *Tijarck* aan voorsch. sal *Johan Claessen* begangen'.¹¹¹ *Tijarck Claessen* had in 1596 de kloosterboerderij verlaten en woonde toen dus in Loppersum. Rond 1709 werd de famlleverleving genoteerd: 'is doogestoken te Stitswert in de herberge van *Tiarck Claessen*'.¹¹² Omdat slachtoffer en dader beide hetzelfde patroniem voeren zou aan twee broers gedacht kunnen worden, maar *Klaas* is geen zeldzame naam en als vader van *Johan* wordt *Derk Jans* vermeld. Deze *Derk Jans* wordt ook vermeld door kleinzoon *Jan Klazen Knol*.

Johan Clasen en *Luitijen Claessen Knol* kregen drie zonen: *Harmen Knol*, tr. *Hille Tjarks*, landbouwer op de kloosterheerd De Lane van 148 jukken bij Usquert; *Eeuwwe (Annes) Knol*, tr. *Gebbe Cornelis Doornbusch* (zie III.3.1.b), landbouwer in Startenhuizen, eerst op Startinghuisterheerd, later op de Middenhof; *Jan Klazen (Knol)* gelet op de volledige vermoening postum geboren en vermoord naar zijn vader¹¹³, tr. *Duike Harmens*, landbouwer op de ouderlijke kloosterboerderij van 100 grazen in Rottum.

e. *Trijntje/Karintjen Knol*, † Dingweer 18 nov. 1618, tr. 6 febr. 1606 *Peter Brundts/Brondts*, landbouwer op Dingweer te Lellens in het kerspel Stedum, geb. Dingweer 28 febr. 1573, † Dingweer 4 maart 1660, zoon van *Brunt Haijes* en *Fokete Peters*, eigenertide landbouwers op Dingweer. Uit dit huwelijk twee jong gestorven kinderen. Hij herr. Tinalinge 25 april 1624 *Hindrikten Jans*, dochter van *Jan Hindricks* en *Nanie Bonnes* te Tinalinge. *Peters* zuster was *Jantje Brundts* (zie V.1)¹¹⁴.

2. **Johan Arents van de Kruisstede**, aanvankelijk landbouwer, later vooral redger in de Ommelanden, † nacht van 24 op 25 febr. 1608, tr. vóór of in 1565 **Swane**, zuster van *Geertriet* (tr. *Johan Veelcker*¹¹⁵, gesworene van de stad Groningen vanaf 1582).

Misschien was *Swane* een verwant van *Johannes Banderinge*. In december 1572 nam *Johan Arents* aan om *Luettien Lussing* weduwe voldoende borg te stellen voor een last van 300 emder guldens rustende op *Grete Banderinge* goederen volgens een verzegeing van 7 augustus 1565, waarbij *Johan Arents* en *Swane* waarborgen waren. Daarbij is sprake van 200 emder guldens 'soe deselve wedue daerentoven bij hem ten achteren is'.¹¹⁶ Verder is het opmerkelijk dat *Johan Arents* in het huwelijkscontract van *Eppe Heerkens* en *Anna Popkens* uit 1569 (zie III.1) 300 emd.g. uit eigen middelen belooft mee te geven en dat hij bovendien een van de voogden van *Anna* is. Deze generositeit zou verklaarbaar zijn als *Swane*, de vrouw van *Johan Arents*, een zuster van *Anna* is.¹¹⁷ In *Johan Arents* eigen aantekeningen is in 1575/1576 sprake van een nog ongeïdentificeerde 'Nichte Hille'.¹¹⁸

De nieuwe *Geschiedenis van Groningen* omschrijft redger *Johan Arents* als een inv.nr. 2300: *BMK*. De boerderij was vanaf 1602 van *Stijwert Tewes*.

K., inv.nr. 838, fol. 508v, 21 sept. 1597.

van Bolhuis, inv.nr. 56: geslachtsregister vrouw van *Abel Eppe van Bolhuis*, ca. 1709. Knol]. *Familie Knol deel 7* (z.p. z.j. [1971]) geeft, ook in de herziene uitgave 1981 voor de generaties onjuiste verwantschappen.

leend aan een familielijbel *Brontsema*. Zie D. Valck Lucassen, 'Westervolder Import I. iders van Tjintje Peters Bruntts e.v. Hindrick Mennes', *Westervolde* (1995) 59-71.

R., inv.nr. 1126.14, 17 juni 1570 [rvr1126014]. M.d.a. aan Kees van Straten, Uthum.

K., inv.nr. 53, fol. 208r, 12 dec. 1572. Vergelijk ook: fol. 197, 8 nov. 1572 waarbij sprake is creditreuen van wijlen *Joannes Banderinge*.
gestie van Ger. Straatman, Kampen

geleerde hereboer met kerkelijke wijding, die met zijn gezin de proostijhoeve De Kruisstee bewoonde.¹¹⁹ Deze omschrijving is echter niet helemaal juist. Over zijn scholing is niets bekend, maar een kerkelijke wijding had hij niet en de Kruisstee was zijn ouderlijk huis, niet zijn woning. Behalve als redger in een groot deel van Hunsingo werd de overtuigde katholieke *Johan Arents* ook een steunpilaar voor het Spaansgezinde bestuur van Groningen.

Johan Arents was aanvankelijk landbouwer en woonde in 1567 met zijn vrouw *Swane* 'up de Lane' in Usquert, een heerd met 148 jukken land, die hij huurde van de Johannieter commanderij in Kloosterwijdwerd. Zij woonde er toen zij in 1567 een heerd in Lutje Saaksun bij Bafflo kochten, terwijl zij hun huis in de stad Groningen aan de westzijde van de Ebhingestraat verkochten.¹²⁰ De redger ging echter niet te Lutje Saaksun wonen, want meer was in de jaren 1571-1583 *Peter Jacobs*.¹²¹ In 1584 mlide hij met het klooster Wijdwerd bij Usquert een juk land buiten de wierde voor een juk op de wierde van Lutje Saaksun.¹²² In 1595 en ook nog in 1597 zegde hij aan *Egbert Cornelis* de huur op van Lutje Saaksun.¹²³ Tot ca. 1573 woonde *Johan Arents* zelf te Nienklooster en huurde hij een heerd van Oldenklooster in de Marne, daar hij in dat jaar daar een 'husinge' moest ontruimen.¹²⁴

Johan Arents werd vanaf 1571 genoemd als geconstitueerd redger, oftewel plaatsvervanger van de rechthebbende van ommevangen in de rechtspraak in de Ommelanden.¹²⁵ *Johan Arents* wist in een groot aantal rechtszaken redger te worden onder meer voor de familie *Onsta* en voor de stad Groningen. Hij maakte in 1587 een overzicht van alle ommevangen in de Ommelander rechtszaken en vermeldde de rechthebbenden en wanneer de rechten gesleten waren. In dit zogenaamde clauwboek noemde hij zich '*Joannes Arnoldi Jndex Marnensis, Ubege & Halve Amt*'. In vijfvel alle rechtszaken in dit deel van de Ommelanden was hij vaak jaren aan een redger. Stelling had *Johan Arents* voordeel bij de confiscatie van goederen van de vele het land ontvluchte landdelen, want hun rechtsomgangen moesten wel vervuld worden.¹²⁶ Als redger gebruikte hij een zegel met zijn wapen: I een Friese adelaar. II een zandloper vergezeld boven van de letter A en onder de letter C. Het helmteken is een naar rechts gewende uitkomende draak.¹²⁷

In de jaren tachtig werd *Johan Arents* door het Spaans gezag benoemd tot commissaris die in de Marne de schatting moest innen voor het onderhoud van dijken. Daarnaast moest hij er op toezien dat er mannen voor de kustwachter werden geleverd, bijdragen voor de strijd innen en de verdediging op plaatselijk niveau regelen. In de winter van

¹¹⁸ R.v.R., inv.nr. 1127.8 [rvr1127008]: In een lijstje met punten: nr. 13 'Nichte Hille' antwoopspreken wat se with de Stat een Fridach begeert tho hebben om hor dat bij Johann Drent tho senden'.

¹¹⁹ M. Schroor en O.S. Knottneus 'De opstand 1568-1594', in: M.G.J. Duijvendak e.a., red. *Geschiedenis van Groningen, II Nieuwe Tijd* (Zwolle 2008) 107-151, ald. 146 en 414, noot 95. De auteurs vergissen zich dat concubinaris een kerkelijke wijding vereist.

¹²⁰ R.v.R., inv.nr. 1126.13 [rvr1126013].

¹²¹ R.v.R., inv.nr. 1126.15 [rvr1126015], 19 aug. 1571; H.J.K., inv.nr. 54, fol. 296v, 19 jan. 1583.

¹²² Kloosterarch., inv.nr. 265, reg. 1141 [Kla1141].

¹²³ H.J.K., inv.nr. 838, fol. 50v, 13 febr. 1595; fol. 74v, 29 maart 1595; fol. 394, 20 jan. 1596.

¹²⁴ H.J.K., inv.nr. 53, fol. 221, 31 jan. 1573; fol. 237, 9 april 1573.

¹²⁵ H.J.K., inv.nr. 53, fol. 17, 9 mei 1571; fol. 77v, 18 sept. 1571.

¹²⁶ *Brutins, Claveboek*, passim. Dit is het 17e-eeuwse clauwboek van *Johan Tijssens* dat sterk op het boek van *Johan Arents* leunt. Dit laatste is R.v.R., inv.nr. 29.

¹²⁷ Ontleend aan Gr.A., kaartsysteem zegels. Voor het gewoone zegel: F.A. Lutema, inv.nr. 190 (20 sept. 1606; 6 maart 1606); F.A. Sickinge, inv.nr. 35 [fas035]; H.A. Farmsum, inv.nr. 836h, reg. 588 (16 april 1592) [hat588]. Voor het contrazegel: inv.nr. 836h, reg. 588 (16 april 1592) [hat588]; H.J.K., inv.nr. 657 (diverse brieven).

heeft als een vergelijkbaar wapen met een uit het bos springend hert, gevoerd door *Lippe Knol* en zijn beide kinderen zonen *Ebele* en *Claes Knol*⁹². Dit bertement vormde ook een van de twee delen in het wapen gevoerd door nakomelingen van *Harmen Knol*, een broer van de zojuist genoemde *Lippe Knol*. In dit artikel werd echter nog wel uitgegaan van de in de leiding genoemde hypothese dat *Carrina* de vrouw van *Claes Knol* en *Harmen Arenis Knol* halfbroer en halfzuster waren die een moeder deelden. Echter in de hier voorgestelde constructie hebben *Carrina* en *Harmen Arenis Knol* dezelfde vader; dit maakt de overerving van het wapen met een uit het bos springend hert veel voor de hand liggender. Dit wapen zal gevoerd zijn door hun vader *Arent Jans*. Het komt overgens niet voor op het zegel van redger *Johan Arenis van de Kruisstede*.

Een laatste argument voor de veronderstelde verwantschap is dat de voorgeden van het Mepschengshuis namens hun conventuale *Hille Knol*, een hoog bejaarde verannde dochter van *Harmen Arenis Knol*, in 1677 nog aanspraak doen op de erfenis van *Claes Knols* puissant rijke kleinzoon, de simpele *Claes Knol* uit Westervijward. Die aanspraak werd niet erkend, maar het feit dat *Hille* naar de Hoge Justitie Kamer stapte, wijst er op dat de familierelatie niet vergeten was.

De nakomelingen van *Claes Knol* en *Carrina* zullen worden uitgewerkt in een boek. Hierop vooruitlopend nog de volgende informatie⁹³:

Uit het tweede huwelijk:

a. *Lippe Knol*, paardenkoopman, landbouwer, kerkvoogd en collator in Westervijward, † Westervijward 14 maart 1640, tr. 1587 *Anna Reenders*, † Westervijward 1 febr. 1646, dochter van *Ebel Reenders* te Westervijward en kleindochter van *Reender Ebelens* en *Anna*⁹⁴.

De naam van haar moeder is onbekend maar *Aysson tho Wartum* was voornond van haar zuster *Frouke Reenders*, en de beide zusters hadden landbezit in Termunten, dus mogelijk was *tho Wartum* een oom⁹⁵. *Frouke Reenders* woonde later met haar man *Claes Writzers* op de borg *Mensema* bij Noordwolve⁹⁶.

De bruiloft van *Lippe Knol* werd verstoord door de watergeuzen die ten noorden van *Wartum* het land binnen vielen⁹⁷. *Lippe Knol* kreeg van zijn ouders 4000 Ender gulden en 48 grazen land mee, zijn vrouw kreeg 71 grazen land bij Westervijward en 34 grazen in Noorddijk mee. Het echtpaar woonde op haar ouderlijk familiebezit 'Op de Palen'. *Lippe Knol* was eveneens een succesvol paardenhandelaar. Zij hadden twee zonen *Ebel* en *Claes*. De eerste overleed kinderloos 5 mei 1625. *Lippe Knols* weduwe *Anna* had bij haar overlijden ook een huis in de stad waar de erfgenamen voor meer dan 3000 gulden aan contant geld aantroffen⁹⁸. Hun zoon *Claes Knol* († 20 dec. 1676) werd aangeduid als simpel (geestelijk onvoelbaar). Zijn omvangrijke bezit werd beheerd door voogden. De verdeling van zijn erfenis, met alleen al 328 grazen land, behoeft de nodige obligaties en contant geld, onder neven en nichten is een andere sleutel tot een netwerk van welvaarde landbouwers⁹⁹. De zekeren van *Lippe Knol*, zijn vrouw en zijn zonen liggen in de kerk van Westervijward¹⁰⁰.

⁹² Knol, 'Coert Knol en de jongere grafzerken in Farnsum', *Groninger Kerken* (2013) 56-59.

⁹³ F.A. van Bolhuis, inv.nr. 56; notities familie *Knol* geeft een raamwerk voor deze afstammelingen. F.A. van Ewsun, inv.nr. 257 [fac257], hij wordt in de acte aangeduid als *Reyner Ebelens*, niet *Ebelens* zoals abusievelijk in: E. Schut, *Inventaris van het archief van de familie Van Ewsun* (1993) 45.

⁹⁴ H.J.K., inv.nr. 56, fol. 43. M.d.a. Willem Doornbos, Groningen.

⁹⁵ Voor deze familie: R.H. Alma, 'Genealogie Writzers', *Groninga* 27 (1982) 69-86. *Chroniek Abel Eppens*, II, 703.

⁹⁶ Knol en J. van der Wis, 'De schat van een rijke weduwe', *De Beeldenaar* (2005) 121-128.

⁹⁷ F.A. Quintus-Lewe, inv.nr. 10, 24 en 37. F.A. van Bolhuis, inv.nr. 139.

b. *Harmen Knol*, landbouwer op Startinghuizen, Startinghuizen, † (vóór 4 juli) 1618, tr. *Grete Reinders*.

Grete Reinders had als broers en zuster: *Meerten Reiners*, provinciemeier (112 grazen) op Oosterhuizen (Zijldijk), kerkvoogd van 't Zandt, tr. *Beertien Jansen*¹⁰¹, *Memo Reiners*, eigenrde en provinciemeier te Arwert bij Krewed, tr. 1° *Gretye*, tr. 2° *Tetje Peters*¹⁰²; *Claes Reiners* op 't Zandt, tr. *Bawe Cornelis Dorenbosch*, weduwe *Ewe Jelmers* (zie III.3.1.b); *Roelf Reiners*, provinciemeier te Lutke Saaxum (73 juk), tr. 1° *Grete Pieters*, tr. 2° *Hilkele/Aljke Meertens*¹⁰³; *Anna Reiners*, tr. 1° *Abel Jans*, tr. 2° *Lue Halsema*, Ommelander meiers te Loppersum op de Zeen (107 grazen)¹⁰⁴.

Harmen Knol en *Grete Reinders* kregen twee kinderen *Claes* en *Trijntje*. De laatste was onstreeks 1619 postuum geboren. De beide weeskinderen werden mogelijk opgevoed door hun neef *Eeuwwe Knol* en zijn vrouw. De kinderen huwden met kinderen van hun moeders broers. *Claes Knol* tr. (huwelijkcontract 20 nov. 1636) *Sijtje Meertens*, dochter van zijn oom *Meerten Reinders*. Dit echtpaar woonde op de ouderlijke Startinghuisterheid. Neef *Eeuwwe* vertrok met zijn gezin naar de boerderij *Middenhof*. Dochter *Trijntje Knol* huwde *Wildrik Memes/Memminga*, zoon van haar oom *Menne Reinders* uit Arwert.

c. *Hijkel/ke Knol*, tr. *Jan Swarwolt*, brouwer te Groningen, † 1622/1636. Zij woonde in de stad Groningen aan de westzijde van de Peperstraat, waar de Witte Engel uit hing¹⁰⁵. *Jan Swarwolt* kreeg in 1597 het gildrecht van de stad Groningen en werd in 1599 opgenomen in het brouwersgilde. Voorzover bekend had het echtpaar één volwassen dochter, *Trijntje Swarwolt*, tr. Groningen 25 sept. 1619 *Hindrik Grawers*, zoon van *Hindrik Grawers* en *Anneten Camer*.

d. *Luitjen Knol*, † na 1617¹⁰⁶, tr. *Johan Clasen*, † Suiswerd ca. 1595/1596 (dooegestoken)¹⁰⁷. Zij waren landbouwers op een kloosterheid van 100 grazen in Rottum (thans 't Scholte), waar ook *Jan Clasens* moeder *Abeltje* reeds woonde¹⁰⁸. *Abeltje* was gehuwd met *Derk Jans*, de vermoedelijke vader van *Jan Clasen*, die wellicht volledig naar zijn grootvader is vernoemd. *Abeltje* was kennelijk een dochter van *Eeuwwe Anses* te Zeerijp, wat afgeleid kan worden uit de volledig vernoemde kleinzoon *Eeuwwe Anses*.

Samen met enkele andere meiers van het klooster Rottum, waaronder *Tijark Clasen*, werd *Johan Clasen* in 1593 aangesproken door de abt van het klooster¹⁰⁹. *Tijark Clasen*, landbouwer op een kloosterheid van 110 grazen en overbuurman was vermoedelijk degene die *Johan Clasen* doodstak¹¹⁰. In september 1597 werd

¹⁰⁰ GDW, nr. 4124B, 4124F, 4124G en 4128A.

¹⁰¹ Zijn zoon *Reinder Meertens* was voogd van de zoon van *Wildrik Memes* en *Trijntje Knol*, en kleinzoon van *Menne Reinders*. H.J.K., inv.nr. 886, fol. 553v, 9 okt. 1656.

¹⁰² H.J.K., inv.nr. 878, fol. 396, 19 sept. 1648; fol. 439v, 10 okt. 1648.

¹⁰³ H.J.K., inv.nr. 863, fol. 71v, 8 maart 1632; fol. 82, 24 maart 1632: *Roeloff Reiners* daagt *Pieter Jansen* op de *Haver* en *Marten Reiners* opt *Sandt* om als voornond en voogd aan te zweren over zijn

kinderen bij *Greeltien Pieters*.

¹⁰⁴ H.J.K., inv.nr. 867, fol. 275v, 11 okt. 1663: Op verzoek van voornond *Berent Jans* te Ernsbheem moet *Lue Halsema* te Loppersum als sibbevoogd over *Abel Jansens* kinderen aanzweren in plaats van *Meerten Reiners*.

¹⁰⁵ R.A. III x 37, fol. 56.

¹⁰⁶ *BMK*, 459, stelt zonder bron haar overlijden op 1620. Tot en 1617 staat *Luitjen* te boek voor betaling van huur: S.A., inv.nr. 2320-2321 (1617-1618).

¹⁰⁷ F.A. van Bolhuis, inv.nr. 56.

¹⁰⁸ F.A. van Bolhuis, inv.nr. 55.

¹⁰⁹ H.J.K., inv.nr. 57, fol. 127v, 6 febr. 1593.